

„Langage”, an 15, nr. 62, Paris, iunie 1981

Jean-Jaques Courtine, autorul studiului publicat în acest număr al revistei face parte dintr-un grup de cercetare care se ocupă cu analiza discursului (GRAD), afiliat secției de „Informatică și matematică în științele sociale” de pe lângă Universitatea din Grenoble II. Prefațat de Michel Pêcheux de la Centrul național de cercetări în științele sociale, Paris VII, studiul se înscrie printre lucrările tematice dedicate problematicei discursului (discursul juridic, pedagogic, științific) pe care revista „Langage” le-a publicat într-o serie de numere succesive.

Cercetarea pe care ne-o prezintă Courtine este importantă, mai ales, pentru aducerea în discuție a unor probleme teoretice și metodologice privind analiza discursului în general, probleme care, de altfel, au ponderea cea mai mare în economia lucrării.

Analiza discursului presupune — cum arată autorul din *Introducere* (p. 9—19): 1. închiderea unui spațiu discursiv și 2. stabilirea unor concepte teoretice și a unor procedee lingvistice de determinare a raporturilor inerente textului.

Pentru acest studiu, spațiul discursiv sau corpusul a fost circumscris la un ansamblu de discursuri adresate de către Partidul Comunist Francez creștinilor între 1936 și 1976 în cadrul politicii sale de „mînă întinsă”. În cap. IV, *Constituirea corpusului cercetării* (p. 62—77) se determină condițiile istorice (sociale și politice) de formare a acestui ansamblu de discursuri.

Pînă la analiza propriu-zisă a corpusului, care formează conținutul ultimului capitol (VI, p. 88—121), sînt discutate și stabilite conceptele teoretice și procedeele de analiză, sînt introduse treptat simbolurile cu care se va opera.

În cap. I (p. 19—32) se discută noțiunea de „condiție de producere a discursului” (CP). Această noțiune este importantă deoarece corpusul discursiv (CD) este definit cu ajutorul condițiilor de producere a discursului. Astfel, corpusul discursiv este un ansamblu de secvențe discursive structurate după un plan stabilit în funcție de un anumit stadiu al condițiilor de producere a discursului. Dintr-un ansamblu potențial de discursuri care pot face obiectul unei cercetări, operația de extragere

constă la început în a delimita un *cîmp discursiv de referință* impunînd materialului o serie succesivă de condiții omogenizatoare. Definirea condițiilor de producere garantează legitimitatea acestor omogenizări succesive care conduc la o restricție a cîmpului discursiv de referință (p. 24).

Capitolul II (p. 33—48) prezintă conceptul de bază al acestei cercetări, și anume, conceptul de „formațiune discursivă” (FD). Acest concept este preluat din lucrările lui M. Foucault (în primul rînd *L'Archéologie du savoir*, Gallimard, Paris, 1969) și din lucrările lui M. Pêcheux, care reia și dezvoltă acest concept. Pentru Foucault termenul de *discurs* nu este un termen primitiv. El este definit cu ajutorul conceptelor de *enunț* și *formațiune discursivă*. Discursul este un ansamblu de enunțuri în măsura în care relevă aceeași formațiune discursivă, spune Foucault (*L'Archéologie ...*, p. 153). Formațiunea discursivă va studia formele de repartitie și va descrie sistemele de dispersie. Aceasta presupune că între obiecte, tipurile de enunț, concepte, alegeri tematice etc. se poate stabili o regularitate (corelații, funcționări, transformări). Regulile de formare sînt condițiile de existență într-o repartitie discursivă dată. Foucault, precizează, de asemenea, un lucru foarte important: „Dacă unitatea există, ea nu rezidă deloc în coerența vizibilă și orizontală a elementelor formate; ea rezidă în sistemul care face posibilă formarea lor” (*L'Archéologie ...*, p. 95). Prezentînd concepția lui Foucault, Courtine atrage atenția asupra celor două nivele distincte pe care conceptul de formațiune discursivă le presupune: 1. nivelul sistemului de formare (interdiscursul) și 2. nivelul secvențelor discursive concrete (intradiscursul). De asemenea, atrage atenția asupra celor patru proprietăți ale conceptului (reprezentînd funcția de existență și funcția enunțiativă: 1. enunțul se raportează la un sistem referențial; 2. enunțul întrefine cu subiectul un raport determinat; 3. enunțul posedă un domeniu asociat; 4. enunțul are o existență materială, distinctă de cea a enunțării.

În cap. III, *Orientări teoretice ale cercetării* (p. 49—61), autorul își precizează propriile poziții teoretice și trece la definirea riguroasă

a conceptelor cu care va opera :

Interdiscursul este definit ca un proces de reconfigurare neîntreruptă în care cunoașterea unei formațiuni discursive este condusă în funcție de pozițiile ideologice pe care această formațiune discursivă o reprezintă într-o conjunctură determinată (p. 49). Este de subliniat aspectul ideologic pe care autorul îl introduce în plus în definiție.

Enunțurile sînt elementele cunoașterii proprii unei formațiuni discursive. Enunțul este conceput ca o formă sau o schemă generală care guvernează repetabilitatea în sinul unei rețele de formulări (p. 50).

Se observă că pentru Courtine, enunțul nu mai este o formă concretă, individuală, de manifestare a formațiunii discursive, ci o formă generală „îndefinit repetabilă”. Forma concretă, individuală, se numește la Courtine *formulare*.

Formularea „este o secvență lingvistică (de dimensiuni sintagmatice inferioare, egale sau superioare unei fraze) care este o reformulare posibilă a unui enunț într-o rețea de enunțuri și care marchează prezența enunțului în intradiscursul unei secvențe discursive dominate de către o formațiune discursivă în care enunțul este un element al cunoașterii” (p. 50).

În continuare autorul ne oferă o serie de exemplificări.

Privită în ansamblu, lucrarea lui Courtine lasă impresia unei disproporții între discuția teoretică, deosebit de cuprinzătoare, și analiza propriu-zisă care se referă la un singur tip de propoziție cu variantele ei. S-ar părea că discuția generală pregătește o cercetare mult mai amplă din care aici s-au publicat doar rezultate parțiale. Problemele teoretice și metodologice pe care le ridică, conceptele pe care le discută merita, însă, toată atenția.

Problema centrală este chiar legitimitatea cercetării discursului în cadrul lingvisticii, căci toată lingvistica de inspirație saussureană și chomskyană se bazează pe opoziția netă dintre limbă și vorbire, schemă și produs, universal și individual, limba, schema, universalul constituind obiectul lingvisticii. Dar, ca în orice proces de cunoaștere, în care evoluția se realizează prin reveniri, interesul teoretic s-a reinforțat în ultimul timp spre „acte de vorbire” și problemele enunțării. Se poate constata că

între limbă și vorbire nu există o opoziție teoretică ireductibilă. Între vorbire și limbă se interpun diferite nivele de generalizare, unul dintre acestea fiind nivelul discursului. Recurența unor construcții și scheme arată că succesiunea enunțurilor urmează, de asemenea, o serie de reguli; aceste reguli configurează un anumit tip de discurs.

O altă problemă importantă este aceea a raportului dintre discurs și istorie (înțeleasă într-un sens foarte larg). Domeniul istoric este inclus de Courtine în condițiile de producere a discursului. Într-un sens mai general el poate fi privit, însă, și ca relație între un anumit tip de discurs și unul dintre domeniile activității umane deja constituite: epistemologic, praxiologic și axiologic. Se înțelege că discursul politic se asociază, în primul rînd, activității practice de transformare a societății, dar, într-un anumit grad, el se asociază și celorlalte două domenii.

De aceea credem că analiza acestui tip de discurs ar fi avut de câștigat dacă ar fi fost discutată și în raport cu alte tipuri de discurs, pe de o parte, în raport cu tipurile care fac parte din același grup (asociate domeniului praxiologic) și, pe de altă parte, în raport cu tipurile care se asociază domeniilor epistemologic și axiologic.

În sfîrșit, vrem să punem în evidență importanța trăsăturilor textuale în definirea tipului de discurs. Încă din *Introducere*, Courtine îl citează pe J. Dubois cu ideea că raporturile inerente textului definesc structura discursului și că aceste raporturi sînt acelea, pe care termenii textului (cuvintele, sintagmele, frazele) le întregesc între ele (p. 10). „Tema discursului” care este o semnificație globală a întregului text sau a întregului corpus, reperată în analiza lui Courtine prin ocurențele tipului de propoziție „c'est X qv P” este o trăsătură textuală. Ar fi putut, însă, să fie luate în considerare și alte trăsături textuale, de exemplu, cele privind organizarea suprafrastică.

În încheiere, subliniem încă o dată importanța teoretică a problemelor pe care le ridică această lucrare.

Ecaterina Mihăilă
Institutul de lingvistică

„Revue française de sociologie”, nr. 1, janvier-mars, nr. 2, avril-juin 1981

„Revista franceză de sociologie”, publicație de prestigiu a Centrului lingvistic de Cercetare Științifică (C.N.R.S.), reunește în primele sale numere ale acestui an o serie de articole care vin să ilustreze unele din preocupările actuale ale sociologiei franceze.

Ne vom opri mai pe larg la articolul *O sociologie fără societate* semnat de Alain Touraine. Intenția autorului este de a pune în discuție problema definirii (sau mai corect a redefinirii) obiectului sociologiei, întrucît, deși pare evident pentru oricine că obiectul socio-

logiei îl constituie studiul societății, totuși se impun unele precizări cu privire la ceea ce desemnează în prezent conținutul ideii de societate. Touraine arată că sociologia s-a constituit la confluența a două modalități de reprezentare a societății, constituite prin conceptele de *instituție* și *evolue*. Ansamblul lor a făcut să apară ideea de societate și — în consecință — sociologia, definită ca studiu al societății. Această sociologie, raportată mai cu seamă la trecut, se depărtează însă de realitatea socială a zilelor noastre, ea nefiind decît o reprezentare limitată a cîmpului social. Constituită în condițiile amintite (sec. XVII—XVIII), ideea de societate nu poate deci fi pusă în legătură nici cu procesul de formare a statelor naționale, nici cu încercarea de a stabili o nouă ordine care să depășească „zdruncinarea” produsă de industrializare.

Astăzi, arată Touraine, devine tot mai inutilă și inacceptabilă ideea de „societate-personaj”, locul ei fiind luat de o reprezentare nouă a vieții sociale, ale cărei concepte principale: acțiune, raporturi sociale, mișcare socială pot reconstitui unitatea domeniului sociologiei. Ideea de *raporturi sociale* este plasată într-o poziție centrală (înlocuind-o astfel pe cea de *relații sociale*), iar sociologia este chemată să aprofundeze tocmai studiul acestor raporturi sociale.

Touraine spune clar: „A sosit momentul să reconstruim sociologia. Iluziile abundenței și ale contraculturii au fost risipite; trebuie să recunoaștem încă o dată importanța centrală a producției, a raporturilor de clasă și a înnoirilor culturale în viața socială; înțelegem, în sfîrșit, că societatea se produce sub ochii noștri în ciuda crizelor, a primejdiilor din afară, a rezistenței privilegiilor și grupelor de interese. Ca o consecință a acestei situații noi, este absolut necesar să concepem și să practicăm o sociologie fără societate; o analiză a acțiunii sociale și a raporturilor sociale, care nu mai sînt concepute ca elemente ale funcționalității unei societăți și ca agenți, ca factori ai situațiilor sociale” (nr. 1, p. 13). Ținînd deci cont de aceasta, sociologia trebuie să se definească pe sine ca studiu al *raporturilor sociale* și al *acțiunii sociale* și nu numai ca încercare de cunoaștere a principiului unificator al vieții colectivității umane.

Primul număr al revistei pe anul 1981 mai cuprinde și un studiu asupra concepției sociale a lui J. J. Rousseau privind originea inegalității umane, studiu intitulat *Rousseau și istoria naturală a omului social* semnat de Etienne Gehin. Alte două articole se ocupă de unele aspecte ce țin de sociologia militară: un studiu microsociologic despre cariera militară a subofițerilor de aviație (*Prețul fidelității* de Michel Blanc) și un studiu privind cadrul organizațional al armatei „de masă” din Franța (*Declinul*

armatei „de masă” în Franța. Notă asupra citorva parametri organizaționali, semnat de Michel L. Martin). În paginile numărului 1 al revistei sînt prezentate și cîteva cărți apărute între anii 1978 și 1980 printre care semnalăm: Strayer J. R., *Les origines médiévales de l'Etat moderne*, Paris, Payot, 1979; Baudelot C., Establet R., Toisier J., Flavigny P. O., *Qui travaille pour qui?*, Paris, François Maspéro, 1979; Badie B., *Le développement politique*, Paris, Economica, 1978; Kesler J.-F., *Sociologie des fonctionnaires*, Paris, Presses Universitaires de France, 1979.

Numărul pe aprilie-iunie al revistei este axat pe unele probleme ale mobilității sociale și ale învățămîntului universitar. Semnalăm în acest sens studiul *Mobilitatea socială în Franța, 1953—1970* semnat de John H. Goldthorpe și Lucienne Portocarero, bazat pe datele culese între anii 1953 și 1970 în cadrul Institutului Național de Statistică și Studii Economice (I.N.S.E.S.). În baza aceluiași date culese Claude Thélot a publicat studiul *Origine et position sociale: faits et interprétations*, în „Economie et statistique”, nr. 81—82/1976. Autorii articolului de față vin să completeze analiza lui Thélot asupra schimbărilor intervenite în mobilitatea socială a populației masculine active din Franța între perioadele amintite, utilizînd în acest scop o metodă de analiză diferită de cea utilizată de C. Thélot. Autorii au urmărit, îndeosebi, să pună în lumină raporturile dintre schimbările în cadrul ratei mobilității și evoluția structurii profesionale. Această analiză stabilește schimbările la nivelul a ceea ce autorii numesc *rata absolută a mobilității*, observate pe baza datelor referitoare la cele 9 categorii socioprofesionale (stabilite de către Institutul Național de Statistică și Studii Economice) și anume: 1. industriași, mari comercianți, liberi profesioniști; 2. cadre superioare; 3. cadre medii; 4. funcționari, artiști, armată, poliție; 5. meseriași, mici comercianți; 6. agricultori (care utilizează forță de muncă salariată); 7. personal de serviciu; 8. muncitori; 9. salariați agricoli.

Concluzia la care ajung cei doi autori (concluzie sugerată și de C. Thélot) este că, deși evoluția structurii profesionale a fost de o importanță majoră, modificînd atît rata cît și modelul mobilității, schimbările sistematice nu sînt totuși mai puțin evidente în cazul în care mobilitatea este evaluată independent de orice efect structural.

Acest număr al revistei mai cuprinde un articol asupra raporturilor dintre știința fundamentală și știința aplicativă cu privire specială la Școala superioară de fizică și chimie: 1882—1970 semnat de Terry Shinn. Un alt studiu vizează analiza politicii învățămîntului superior francez în domeniul pregătirii inginerilor chimiciști (Michel Bauer și Elie Cohen);

izabelle Beszanger abordează problema socializării profesionale și a controlului social în cazul particular al studenților de la medicină generală, subliniind că, în acest caz, spitalul reprezintă pentru viitorii medici un mediu aparte de socializare.

Rubrica bibliografică prezintă câteva lucrări dintre care menționăm: Cicourel A. V., *La sociologie cognitive*, Paris, Presses Universitaires de France, 1979 și Hirschmann A. O., *Les passions et les intérêts. Justifications politiques du capitalisme avant son apogée*, Paris, Presses Universitaires de France, 1980. Este prezentată de asemenea lucrarea *Échange et projets. La révolution du temps choisi*, Paris, Albin

Michel, 1980 (cu o prefață de Jacques Delors).

Mai semnalăm la rubrica *Dezbateri* trei studii asupra unor probleme legate de evaluarea științifică semnate de Dominique Merlié, Jean-Claude Chamboredon, Jean-Claude Thoenig.

Prin varietatea tematică și prin seriozitatea cu care sînt abordate problemele puse în discuție, cele două numere ale „Revistei franceze de sociologie”, reprezintă, fără îndoială, un bun prilej de informare pentru cititorul român cu privire la sociologia franceză actuală.

Simona Rașev

Centrul de cercetări sociologice

„Political Science Quarterly”, trimestrial de știință politică, vol. 96, numbers 1 and 2, New York, published by Academy of Political Science, 1981

Din cuprinsul divers ca tematică al celor două numere publicate de Academia de Știință Politică din SUA, instituție care ființează de peste 100 de ani, ne vom opri în special asupra studiilor dedicate unor aspecte actuale, specifice sistemului politic american. Deși tematic diferite, cele patru studii încearcă să analizeze rezultatele alegerilor prezidențiale din 1980, în scopul de a evidenția apariția sau manifestarea unor tendințe de durată în rîndul electoratului american, al partidelor politice, eventuale implicații și aprecieri de valoare asupra perspectivelor scenei politice americane în următorii patru ani.

Everett Carl Ladd analizează, așa după cum este sugestiv intitulat materialul său: *Mandatul fragil: dealiniere electorală și alegerile prezidențiale din 1980* — unele dezbateri de idei care au loc între politologii americani în legătură cu faptul: dacă alegerile prezidențiale din 1980 au marcat o alunecare spre dreapta a electoratului american, sau, dimpotrivă, au produs o dealiniere a electoratului față de programele politice ale celor două partide americane — democrat și republican. În cazul în care ar avea cîștig de cauză prima supoziție, aceasta ar însemna că în SUA este în curs de formare o majoritate conservatoare, atît în cadrul electoratului, cît și pe un plan mai larg și anume în cadrul opiniei publice americane. În cea de-a doua supoziție, respectiv a dealinierii electoratului, E. C. Ladd consideră că acest fenomen este determinant pentru natura mandatului încredințat de alegători noii Administrații.

Principala explicație sociologică a dealinierii care s-a produs în 1980 ar fi aceea că alegătorii, avînd venituri ridicate și studii

superioare, nu mai percep necesitatea partidelor politice ca instituții intermediare în procesul reprezentării democratice.

Explicația politică a fenomenului dealinierii ar fi deteriorarea polului partidelor ca organizații politico-instituționale, alte instituții — inclusiv mijloacele de informare în masă — preluînd unele din funcțiunile partidelor.

În fine, electoratul a devenit ambiguu și nedecis față de cursul public al politicii americane, tocmai pentru că nu mai poate să susțină platformele și programele politice ale celor două partide, deoarece aceste documente programatice au devenit contradictorii în sine și pentru electorat.

În probleme de politică externă și ale apărării, sondajele de opinie au scos în evidență existența unui grad înalt de incertitudine și a unor aprecieri contradictorii. Astfel, dacă cei intervievați susțin necesitatea întăririi apărării naționale americane — am spune și datorită rolului și propagandei mijloacelor de informare în masă — „cu toate acestea, publicul nu dorește în mod clar o prea mare ‘fermitate’ în politica externă americană”.

— Dacă — potrivit autorului — în rîndul electoratului american s-a realizat consensul că noua Administrație va trebui să realizeze unele obiective generale cum sînt reducerea inflației, accelerarea creșterii economice și întărirea poziției americane pe plan extern, fragilitatea mandatului se va manifesta atunci cînd se va trece la măsuri concrete de realizare a obiectivelor generale. Or, accentuata dealiniere a electoratului de partidele politice și de programele lor subliniază caracterul fragil — consideră Ladd — al actualului mandat încredințat prin alegerile din 1980.

În studiul: *Au oare motive să se teamă congressmenii liberali?* Demetrios Caraley, își pune întrebarea dacă nu cumva eșecurile electorale ale unor membri ai Congresului SUA s-au datorat, evident tot în 1980, voturilor lor agregate în timpul legislaturii respective și taxate drept liberale. După cum este cunoscut, o serie de politologi americani consideră că alegerile din 1980 ar fi marcat o deplasare politică spre dreapta în rîndul electoratului și al principalelor forțe politice de pe scena SUA. Demetrios Caraley consideră că în aceste condiții, membrii democrați ai Congresului ar trebui să abandoneze maniera de a se plasa pe poziții liberale, optînd pentru o deplasare spre dreapta, dacă, desigur, supoziția anterioară ar fi reală. Autorul însă constată că, în realitate, alegerile din 1980 au scos în evidență faptul că nu există un raport între gradul de liberalism al unuia sau altuia dintre candidații democrați — foști senatori și congresmeni — și pierderea alegerilor. Ordinea în diagrame concludente gradul de liberalism și reducerea considerabilă a numărului de alegători care au votat în favoarea candidaților democrați, Caraley ajunge la concluzia că, de regulă, nu cei mai liberali membri democrați ai Senatului sau Camerei Reprezentanților nu au mai izbutit să fie realeși. Ei nu au mai fost realeși pentru că erau democrați, principalul lor candidat la președinție obținînd rezultatele deja cunoscute.

Thomas E. Cavanagh se ocupă, în studiul intitulat *Schimbări în participarea la vot a alegătorilor americani în perioada 1964—1976*, de tendințele ce se prefigurează în cadrul electoratului, mai ales de neprezentarea la vot a unei părți apreciabile din populație. Astfel, la alegerile din 1980 numai 53,99% din americanii cu drept de vot s-au prezentat la urne, ceea ce reprezintă unul din cele mai scăzute niveluri din perioada postbelică a SUA. Datele statistice accesibile permit totuși autorului unele aserțiuni în sensul că nivelul veniturilor personale și gradul de educație sînt importante pentru prezența sau absența de la urne. Astfel, populația neagră, dar și cei cu venituri mici par să fie cei mai înclinați să nu participe la vot. În același timp însă, datorită mobilității sociale, femeile par să fie tot mai active, participînd mai intens la alegeri. Dezavantajul însă par să răspundă unui mediu politic mai puțin încurajator prin neprezentarea la vot. „Dacă actualele tendințe nu se vor inversa, membrii dezavantajați ai societății americane par să se regăsească în situația de a juca un rol tot mai marginal în sistemul politic american”. Absența de la urne a unor mase apreciabile de alegători poate duce la desemnarea unor personalități mai puțin reprezentative pentru interesele generale în posturile de senatori sau membri ai

camerei inferioare a Congresului american, deci la grupuri de activiști și militanți mai puțin reprezentativi. Preocuparea de a opri această tendință contribuie la spiritul de intransigență care există în viața politică americană și la o incapacitate instituțională suficient de marcată.

Deși nu există încă suficiente premise pentru a prefigura o reactivizare rapidă a electoratului american, totuși se manifestă unele tendințe și fenomene care favorizează o apreciere mai optimistă asupra prezenței la urne a alegătorilor americani. În primul rînd, în anii '70 pare să se fi stabilizat ritmul neprezentării la urne ca eventual plafon minim care ar urma să fie depășit în anii '80. În al doilea rînd, din punct de vedere demografic, este în curs de apariție la urne o nouă generație de alegători americani. Or, tineretul reacționează de regulă la stimulenți pe termeni scurți, ceea ce înseamnă că în anii '80 ei vor înțelege și vor reacționa corespunzător la particularitățile și specificitățile sistemului politic american. Desigur, prin perspectiva reactivizării celor mai tineri votanți americani, alegerile prezidențiale din 1984 vor fi foarte interesante și instructive prin modul în care principalii candidați vor încerca să obțină voturile acestor tineri.

Avînd în vedere întregul ansamblu de fenomene și tendințe ce se manifestă în rîndul electoratului american, autorul consideră că „este prea devreme pentru a se ajunge la o apreciere definitivă. În timp ce partidele intră în obscuritate, apariția unui lider atractiv la nivel prezidențial ar putea reprezenta singura forță capabilă să oprească creșterea numărului celor care nu se prezintă la urne”.

William W. Lammers abordează, în articolul intitulat *Orarul conferințelor de presă prezidențiale: Cîte se ascunde și cînd?*, importanța întâlnirilor cu presa pentru definirea personalității președintelui, a cursului său politic și a dificultăților cu care se confruntă în momentul respectiv. Autorul avansează, pe baza cercetării tuturor conferințelor de presă care au avut loc în perioada 1929—1979, unele ipoteze de lucru interesante, care, în esență, conduc la concluzia că președinții americani sînt mai puțin înclinați să organizeze conferințe de presă atunci cînd administrațiile lor se confruntă cu situații delicate sau dificile, cînd descrește popularitatea lor, cînd apar situații externe complexe. În perioada postbelică, implicarea internațională profundă a SUA, faptul că aceste evenimente sînt televizate, ca și personalitatea președinților de la Casa Albă conferă acestor conferințe un caracter de neritmicitate și neregularitate. Evitarea acestor conferințe s-a produs tocmai atunci cînd președinții elaborau noi poziții în cazul unor probleme externe com-

plicate. Cu alte cuvinte, ele nu se organizează atunci când modul de gândire al președinților ar putea provoca preocuparea opiniei publice americane; dimpotrivă, ele sînt convocate atunci cînd nu prea sînt multe de declarat.

Totuși, conferințele de presă de la Casa Albă rămîn o modalitate de raporturi cu opinia publică care trebuie să preocupe în primul rînd pe public. Chiar faptul că se evită, la un moment dat, o întîlnire cu reprezentanții presei, ai companiilor de radio și televiziune pune sub semnul întrebării proiectele lor intenții și acțiuni.

Nu ne referim cu acest prilej și la alte studii, articole și materiale interesante privind situațiile din unele țări, cursa înarmărilor etc. Conținutul studiilor din cele două numere conțin idei interesante și actuale, rezultate din cercetările întreprinse de prestigioși politologi americani, materialele se citesc lejer, cu titluri atractive, am spune de presă, capabile să capteze nu numai atenția cititorului, dar și capacitatea lui proprie de a aprecia cu ochi lucizi scena politică americană.

Nicolae Călina

Academia „Ștefan Gheorghiu”

„Revue française de science politique”, nr. 3, iunie 1981

Cunoscuta revistă franceză de politologie „Revue française de science politique” este editată de Fundația națională a științelor politice și Asociația franceză de științe politice. În paginile ei sînt abordate și analizate problemele cele mai actuale cu care se confruntă știința politică contemporană, studiile publicate remarcîndu-se prin acuratețea și profunzimea analizei. Numărul din iunie 1981 are o tematică variată, cele trei studii publicate investigînd domenii de mare interes pentru politologi iar autorii lor bucurîndu-se de un bun renume în rîndul specialiștilor: Jean-Louis Loubet del Bayle, conferențiar la Universitatea de științe sociale din Toulouse, director al Centrului de studii și cercetări asupra poliției și al Institutului de studii politice din Toulouse; Pierre Martin, asistent parlamentar și Marie-Claude Smouts, cercetătoare la Centrul național al cercetării științifice și Fundația națională a științelor politice.

Primul studiu, cu caracter pur teoretic, intitulat *Poliția în sistemul politic* al cărui autor este J. L. Loubet del Bayle reține în mod deosebit atenția prin caracterul aproape inedit al temei abordate, prin maniera originală de investigare a unui domeniu aflat oarecum în conul de umbră al cercetării politologice. Într-adevăr, așa cum remarcă autorul în eseuul său, dacă există mii cu lucrări consacrate descrierii sistemelor constituționale, organizării administrative, artei militare, etc., cu greu pot fi găsite cîteva monografii dedicate exhaustiv sau în bună parte studierii unei instituții care, într-un fel, condiționează existența tuturor celorlalte: poliția.

În opinia autorului există două categorii importante de dificultăți care au frînat considerabil abordarea problemei locului și funcțiilor poliției în cadrul sistemului politic. O primă dificultate ar consta în caracterul se-

cret al activității poliției, secret ce apare ca o necesitate funcțională, indispensabilă pentru asigurarea misiunilor acestei instituții: „poliția este mai degrabă dispusă să strîngă informații despre celelalte grupuri decît să dea informații despre sine” (p. 511). În al doilea rînd, poliția este o instituție care suscită reacții și judecăți contradictorii, puternic influențate de reacțiile afective mai mult sau mai puțin conștiente precum și de prejudecăți ideologice.

Autorul își propune să analizeze raporturile poliției cu politicul pentru ca în felul acesta să poată surprinde modul în care poliția poate interveni în funcționarea oricărui sistem politic, indiferent de caracteristicile acestuia. În această analiză generală trebuie să se aibă în vedere factori ca: nivelul de dezvoltare a sistemului politic, natura regimului politic, gradul de centralizare a organizării politice. Căutînd să surprindă ceea ce este esențial, general valabil, în fizionomia poliției ca instituție, autorul ajunge la concluzia că „funcția poliției constă în asigurarea organizării interne a unei societăți și respectării regulilor ce guvernează societatea, prin recurgerea la intervenții coercitive ce fac apel la utilizarea forței” (p. 513). Deci, specificitatea funcției poliției constă în utilizarea forței chiar dacă în practică, remarcă deosebit de importantă, această utilizare apare mai puțin sau chiar de loc.

După opinia autorului, „poliția constituie o instituție specifică, situată în zona de interferență a organizării politice cu ansamblul sistemului societal, o instituție intermediară între sistemul politic și sistemul societal” (p. 516).

O dată schițată această definire a funcției poliției, autorul se lansează într-o interesantă abordare sistemică, cibernetică, a poliției ca instituție politică. Rolul și funcțiile

poliției sînt analizate în toate fazele interacțiunii dintre sistemul politic și sistemul societal:

— faza *input* constă în „solicitățile adresate sistemului politic de către mediul înconjurător” și, totodată, în „sprijinul de care dispune acesta din partea mediului societal”;

— faza *output* cuprinde deciziile și acțiunile autorităților politice ca răspuns la impulsurile primite în faza precedentă;

— relația *input-output* este completată cu o buclă de retroacțiune „feedback-loop” care permite sistemului politic să fie informat asupra efectelor deciziilor sale și să-și ajusteze comportamentul în funcție de rezultatele obținute.

În toate aceste faze poliția îndeplinește funcții specifice dictate de specificul fiecărei etape. În faza *input* poliția are o funcție de *informare* (de transmitere a informației de la sistemul societal la cel politic) și o funcție de *sprijin* (sprijinul pe care sistemul politic îl află în mediul înconjurător). În legătură cu acest sprijin autorul analizează succint și problema legitimității sistemului politic, ca o condiție pentru existența și funcționarea acestuia și constată că există un raport de inversă proporționalitate între gradul de legitimitate, și recurgerea la constrângere prin intermediul poliției (p. 522). În faza *output* se manifestă, susține autorul, esența funcției polițienești, cea de executare a deciziilor obligatorii, pentru că „rare sînt societățile omenesti în care executarea deciziilor politice se datorează numai supunerii liber consimțite, fără nici o recurgere la coerciție” (p. 527), această intervenție a poliției reprezentînd însăși rațiunea ei de a fi. În mecanismul retroacțiunii (*feedback-loop*) poliția are un rol important în întoarcerea la autorități a informațiilor legate de consecințele fazei *output*, de modul cum au fost receptate aceste informații, dacă au fost adecvate situației care le-a generat. Deci, în opinia studiului, poliția influențează capacitatea *reactivă* (aptitudinea sistemului de a răspunde impulsurilor interne) și cea *regulatorie* (coordonarea comportamentelor colective și individuale) a oricărui sistem politic.

În continuare reține atenția un studiu ancorat în realitatea politică franceză de cea mai mare actualitate: Pierre Martin, *Alegerile legislative parțiale din Franța în perioada 1973—1980; mecanisme și învălăminte*.

Alegerile legislative parțiale, consideră autorul studiului, sînt deseori considerate de observatorii politici ca fiind indicatori semnificativi pentru climatul politic al unei țări. Abordînd această problemă se încearcă aflarea cauzelor acelor diferențe semnificative care există de cele mai multe ori între rezultatele alegerilor parțiale și rezultatele alegerilor le-

gislative normale. Pentru aceasta, P. Martin recurge pentru început la analiza evoluției raportului de forțe între partidul comunist și partidul socialist urmărind rezultatele a trei alegeri legislative parțiale din 1973, extinzînd apoi modelul explicativ rezultat la ansamblul alegerilor parțiale din perioada 1974—1978. În întreaga analiză pe care o face, autorul utilizează instrumentarul matematic, cuantificarea cu ajutorul calculului exponențial permițîndu-i punerea în corelație a principalelor variabile care intervin și care condiționează rezultatele acestor alegeri. Două sînt variabilele de bază cu care se operează: ponderea relativă a PC în ansamblul format din cele două partide (PC + PS) în primul tur din martie 1978 și procentajul voturilor din martie 1978 păstrate de PC la alegerile parțiale. În urma analizei, evoluția poziției partidului comunist în perioada 1973—1978 este rezumată astfel: în 1974 această poziție era staționară față de 1973, în anii 1975, 1976 înregistrează un recul menținîndu-se la acest nivel și în 1978. Este urmărită în continuare evoluția raportului de forțe stînga-dreapta în aceeași perioadă, după tipul de circumscripție, încercînd să se elucideze legile care guvernează această evoluție precum și semnificațiile reculului dreptei în alegerile parțiale.

Căutînd un răspuns la întrebarea „în ce fel alegerile legislative parțiale pot servi ca indicator ale evoluției politice a opiniei”, studiul relevă faptul că, datorită intensei mobilizări politice (în care mass-media au un rol de o covîrșitoare importanță) electoratul își fixează opțiunile ceea ce duce la o polarizare a opiniei. „În afara acestor intense perioade electorale, alegătorii nu au decît o opinie potențială ce izvorăște din polarizarea de la alegerile precedente” (p. 562). Studiul fiind elaborat înaintea primului tur al alegerilor prezidențiale din 1981, autorul nu a putut folosi unele concluzii ce s-au degajat din acest eveniment de mare răsunet în viața politică din Franța.

Ultimul studiu din acest număr al revistei este consacrat unei probleme din domeniul relațiilor internaționale: *Normalizarea raporturilor dintre Franța și Guineea: analiza unei medieri* de Marie-Claude Smouts. În studiu se urmărește îndeaproape întreaga evoluție a procesului de restabilire a relațiilor dintre Franța și Guineea, subliniindu-se cu această ocazie rolul deosebit de important al diplomației în relațiile internaționale. Reconcilierea dintre cele două state a parcurs două etape distincte: prima fază (martie 1974—iulie 1975) a avut un caracter prin excelență diplomatic, toate problemele teoretice ridicate de procesul de mediere fiind rezolvate; cea de-a doua fază care a început cu vizita

președintelui Franței în Guinea a fost dominată de considerații de ordin politic. Aproximativ dintre cele două țări s-ar putea explica, după părerea autorului, prin schimbarea contextului politic din Franța și Guinea, prin voința președintelui Sékou Touré de a-și scoate țara din relativa izolare și din declinul economic și, în sfârșit, prin noua politică africană promovată de Franța.

După cum observă autorul, la originea procesului de reconciliere dintre Franța și Guinea se află un concurs favorabil de împrejurări și un episod în aparență paradoxal: în 1974, restabilirea relațiilor dintre R. F. Germania și Guinea a fost negociată de un diplomat francez. Pornind de la această constatare, studiul urmărește comparativ reluarea relațiilor Guineei cu cele două țări europene. Tehnica diplomatică a normalizării relațiilor cu Franța a urmat însă o cale specifică dată

fiind situația Guineei de fostă colonie franceză.

Pe lângă analiza minuțioasă, bine documentată, a procesului complex de reconciliere diplomatică dintre cele două țări, studiul oferă și un model practic de rezolvare pe cale diplomatică, la masa tratativelor, a tuturor problemelor litigioase dintre state. Se desprinde ideea că, atunci când de ambele părți este prezentă dorința de a dialoga și conlucra, se pot depăși obstacolele de orice natură ce ar putea frâna bunul mers al relațiilor bilaterale. Totodată, se remarcă o dată în plus rolul important pe care îl are „forța dreptului” în cadrul unor negocieri internaționale complexe, menite să apropie țări și popoare, „să panseze rănilor istoriei”.

Denisa Tortici

Academia „Ștefan Gheorghiu”

„Társadalomtudományi Közlemények”, nr. 1—4, 1980

Alături de celelalte reviste de științe sociale editate de diferite institute de cercetare departamentală, ale Academiei sau aparținând unor asociații, „Társadalomtudományi Közlemények” este revista trimestrială a Institutului de Științe Sociale de pe lângă CC al PMSU care efectuează și coordonează cercetări ce sprijină, direct sau indirect, conducerea de partid în elaborarea deciziilor. Înființată cu zece ani în urmă, revista oglindește rezultatele cercetărilor și dezbaterilor reținând numai o culegere de rapoarte ale cercetătorilor institutului ci o revistă deschisă tuturor celor care au preocupări legate de profilul institutului și al publicației sale.

Numerele apărute în anul 1980 ale revistei „Társadalomtudományi Közlemények” reflectă, în primul rând, o puternică ancorare în analiza sociologică a dinamicii structurilor sociale, o preocupare constantă pentru studiul politic al dezvoltării democrației, a conducerii societății și a economiei.

Revista este structurată pe cinci rubrici permanente: „Studii” („Tanulmányok”), „Dezbateri” („Vita”), „Orizont” („Tájékozódás”), „Atelier” („Műhely”) și „Știri din institut” („Intézeti hírek”).

Materialele publicate în anul 1980 la rubrica „Studii” prezintă sinteze ale rezultatelor unor investigații multidisciplinare de lungă durată (Szoboszlai György, Verebelyi Imre: *Probleme ale dezvoltării democrației socialiste*, Cseh-Szombathy László, Kulcsar Kálmán: *Rezultatele cercetării modului de viață socialist*, Módra László: *Semne de între-*

bare ale transformării în satul Királyhegyes), dar cu tot caracterul lor de concluzii lasă loc reflecției și invită la dezbateri.

Astfel, în studiul *Probleme ale dezvoltării democrației socialiste* autorii, tratând conceptual și istoric problematica democrației socialiste, concep democrația socialistă ca *posibilitate* a depășirii democrației burgheze, în măsura în care socialismul înseamnă depășirea societății capitaliste. Se precizează că valorile (caracterul public) democrației burgheze pot fi depășite de democrația socialistă numai dacă în același timp și le-a însușit. În această privință trebuie acceptată continuitatea dezvoltării istorice, ceea ce nu înseamnă că trebuie adaptate instituțiile, golite de conținut, ale democrației burgheze, o astfel de adaptare neînsemnând depășirea ei, ci reîntoarcerea la ea. Democrația socialistă trebuie să-și însușească, în procesul producției relațiilor sociale, în viața cotidiană obiectivele declarate, dar niciodată realizate, ale democrației burgheze.

Referitor la democratismul sistemului politic, autorii apreciază de la început că în socialism sistemul politic poate îndeplini obiectivele eficiente dacă reușește să surprindă cel mai bine mobilitatea intereselor din societate, și dacă asigură condiții și mijloace social-economice pentru afirmarea plenară a acelor interese, care, în procesul concilierii intereselor, s-au dovedit a fi primordiale.

În ceea ce privește rolul partidului în dezvoltarea democrației socialiste autorii studiului amintit pornesc de la ideea că democrația de partid este „esența democrației socialiste”

și „are o înfrînire hotărîtoare asupra tuturor domeniilor de manifestare a democrației socialiste”.

În încheiere autorii au avut în vedere democratismul vieții statale. Ei au subliniat amplificarea rolului statului, accentul deplasându-se din ce în ce mai mult spre modalitățile prin care statul, care funcționează relativ separat, poate fi subordonat societății. În subordonarea și în controlul exercitat de societate asupra statului, autorii evidențiază rolul democrației reprezentative și al diferitelor forme ale controlului democratic nemijlocit.

O altă categorie de studii apărută în numerele revistei pe anul 1980 reprezintă rezultatul unor colaborări cu cercetători din unele țări socialiste. Sinteza cercetătoarei Szpirulicz Ildikó, *Clasa muncitoare în socialism*, reprezintă de fapt raportul final al unor cercetări efectuate de institutele a șase țări socialiste pe baza unei metodologii comune de cercetare, în care însă fiecare țară participantă își prezintă separat rezultatele cercetării.

Studiile: *Cîteva componente ale condițiilor de viață materială a muncitorilor industriali* de Kolosi Tamás și Kovács Ferenc precum și *Analiza comparată a mobilității și a relațiilor sociale ale muncitorilor industriali* de Aksentievics György reprezintă o altă modalitate de a surprinde fenomene similare și specifice altor țări socialiste. Ele reprezintă rezultatele (parțiale) ale cercetărilor efectuate în rândurile muncitorimii industriale din Polonia și din Ungaria și surprind similitudini și diferențe atât la scară macro, cât și în privința detaliilor.

Cea de-a treia categorie de studii abordează variatele probleme care preocupă colaboratorii institutului și ai revistei, după cum reiese și din titluri: *Ferger Zsuzsa, Gazsó Ferenc, Funcții și disfuncții sociale ale sistemului de învîțămînt*, Kovács Géza, *Despre complexitatea planificării*, Benedek Sándor, *Despre conducătorii nemijlociți ai producției*, Lengyel Zsuzsa, *Cîteva aspecte sociale ale dezvoltării agriculturii, a cooperativelor agricole de producție în anii '70*, Molnár László, *Femeia în structura socială*, Forgács Imre, *Participare la decizii în organele politice și cîteva probleme ale informației*, Havas Péter, *Relații între comuniști și socialdemocrați în anii '70*, Szpirulicz Ildikó, *Transformări survenite în caracterul și conținutul muncii*.

Orientarea institutului, și deci și a revistei spre problemele majore, de fond ale societății ungare contemporane reiese și din tematica abordată în cea de-a doua rubrică permanentă a revistei, „Dezbateri”. Luări de poziție ca *Avem o clasă fărănească?* (Komló László), *Organizațiile economice socialiste determină*

deosebiri de clasă? (Simó Tibor), *Rolul structural al proprietății cooperatiste în agricultură în curs de industrializare* (Halmal Péter), „*Subiecții*” *mutațiilor în stratificarea socială* (Böhm Antal) oglindesc interesul cercetătorilor pentru analiza sociologică a procesului de restructurare a claselor și păturilor sociale în Ungaria contemporană. Concluziile se sprijină pe investigații concrete, pe cercetarea obiectivă a realității sociale.

Rubrica „Atelier”, recent introdusă în structura revistei, și-a propus prezentarea noilor direcții, proiecte, teme de cercetare, de mare amploare, din domeniul științelor sociale. Una dintre aceste direcții prioritare de cercetare, *Transformarea structurii sociale, a modului de viață și a conștiinței în Ungaria* este prezentată de cercetătoarea Várnai Györgyi. O lectură a acestei prezentări permite cunoașterea preocupărilor majore ale cercetătorilor în domeniul științelor sociale. După prezentarea cadrului instituțional (6 institute de bază) al cercetării, sînt definite scopul, concepția, sarcinile și posibilitățile cercetării pe termen lung: surprinderea dinamicii sociale, corelarea mai strînsă între cercetarea teoretică și cea empirică, fundamentarea teoretică și metodologică a unor programe de acțiune. Cercetarea, proiectată pe zece ani, urmează să facă bilanțul rezultatelor obținute în raport cu obiectivele fixate, precum și al noilor probleme, greutăți, posibilități apărute în perioada de după Declarația-program a PMSU din 1975. În acest cadru se are în vedere studierea problemei apropiării dintre clase și diminuării deosebirilor cu caracter de clasă (dar și evoluția viitoare a deosebirilor sociale fără caracter de clasă), avînd în vedere clasa muncitoare, societatea rurală, pătura funcționarilor și intelectualității. Pînă în anul 1985, cercetarea teoretică va trebui să prelucreză rezultatele cercetărilor empirice, și experiența țărilor din cadrul CAER, iar cercetarea istorică să abordeze schimbările structurale ale Ungariei secolului XX. Cercetarea rolului relațiilor de proprietate, al diviziunii muncii și al dezvoltării tehnicii în transformarea structurilor, vor sta, de asemenea în atenția cercetătorilor, astfel încît la finele celor zece ani să se contureze o monografie a problemelor și elementelor fundamentale ale dezvoltării structurale ungare.

Cercetarea modului de viață — cel de-al doilea obiectiv al investigației — va acorda o atenție deosebită studierii condițiilor de viață, situației locuințelor, stării de sănătate a populației precum și analizei situației păturilor dezavantajate.

O altă direcție de cercetare are în vedere rolul conștiinței în transformarea modului de viață, în așa fel încît să se evite atât abor-

darea normativă unilaterală cît și empirismul îngust. În acest sens se va studia o problemă foarte vastă incluzînd scopul, sarcinile și funcțiile conștiinței, dimensiunea teoretică și cotidiană a politicului, conștiința juridică, fenomenele teoriei și practicii religioase după cel de-al doilea război mondial, dimensiunea axiologică a celor trei direcții de cercetare, conștiința morală cu accent pe etica muncii, cercetarea axiologică a esteticului.

Rubrica „Orizont” a revistei „Társadalomtudományi Közlemények” diferă de fapt mai mult prin dimensiunea materialelor publicate decît prin profunzime și conținut, de rubrica rezervată studiilor. Aici găsim atît o analiză utilă a experienței revoluției chiliene (Kekes György) cît și un documentar pertinent

al datelor principale ale dezvoltării structurii sociale ungare (Böhm Antal), prezentarea unor reviste de științe sociale precum și rapoarte despre congrese și întâlniri internaționale, la care au participat membrii institutului.

Rubrica ce încheie revista „Știri din institut” le întregeste pe cele anterioare, prin prezentarea unor noi aspecte ale vieții științifice, contribuind la conturarea unei imagini complete a vastei activități desfășurate în cadrul Institutului de Științe Sociale al CC al PMSU.

Irina Marmor

Academia „Ștefan Gheorghiu”

„Estudios del tercer mundo” (Studii despre lumea a treia), nr. 1 și 3/1980 (Mexic)

Printre revistele de notorietate lansate în ultimii ani, „Estudios del tercer mundo” publică trimestrială la Centrului de studii economice și sociale despre lumea a treia (CEESTEM) și-a cîștigat un loc binemeritat.

Personalități marcante ale vieții politice și științifice mexicane și-au legat numele de crearea Centrului de cercetare și a revistei editate de acesta: Luis Echeverría Alvarez, fost președinte al Mexicului și părinte spiritual al conceptului de nouă ordine economică internațională, precum și al Cartei drepturilor și îndatoririlor economice ale statelor, adoptată la ONU, B. F. Osorio Tafall, personalitate cunoscută prin ampla sa activitate de mediator al Națiunilor Unite în conflictele din Congo și Cipru; primul președinte al consiliului de conducere al CEESTEM, cel de-al doilea director general.

Editată din 1978, revista apare sub formă de numere tematice, dedicate unor probleme de mare actualitate, cum ar fi: dreptul mării, noua ordine economică internațională, raporturile Americii Latine cu Europa, studii metodologice etc.

Numărul 1 pe 1980 este dedicat *Cooperării rurale în America Latină*, și publică un număr de cinci articole referitoare la procesul cooperativist rural în Honduras, Peru, Cuba și Mexic, la reforma agrară și la impactul socioeconomic al cooperativismului asupra structurilor tradiționale locale.

Axate pe ideea că nu există o singură strategie de dezvoltare, iar formele cooperativizării în aria rurală latino-americană nu reprezintă unica soluție, acestea sînt analizate ca alternativă, în unele state din zonă, pentru a putea satisface problemele puse de agricultură la scara întregului continent, pentru a

realiza o mai bună formă de redistribuire a venitului, pentru a crea noi locuri de muncă, evitînd astfel fenomenul emigrării. Pe de altă parte, se relevă importanța cooperativelor de comercializare și de credit, care și-au demonstrat utilitatea în cazul micilor producători.

Răspunzînd solicitării CEESTEM de a contribui la cunoașterea și difuzarea diverselor experiențe în soluționarea problemelor rurale, studiile reprezintă o reflecție sistematică asupra cooperativelor rurale ca alternativă de dezvoltare. Cele cinci studii relatează experiența de cooperare agricolă realizată fie cu ajutorul planurilor naționale de dezvoltare, fie în mod spontan. Analizele nu se limitează la conceperea acestor unități ca fiind izolate, ci la studierea lor în corelație cu forțele sociale din statele respective.

Din sumarul acestui număr mai remarcăm: *Reforma agrară și cooperativismul rural în Peru 1968—1978* (J. Matos Mar și J. M. Mejía); *Procesul colectivizării rurale în Cuba* (J. Valdez Paz); *Definirea colectivismului în Mexic — reflecții* (A. Alcántara Ferrer) etc.

Numărul 2 din 1980 al aceleiași reviste este dedicat unei alte teme de deosebită actualitate: *Alimentele — putere și dependență*.

Situiind problematica alimentară internațională în cadrul noului ordin economic internațional, studiile reprezintă o contribuție la *Proiectul* denumit *Sistemul alimentar mexican*, relevînd cele mai interesante elemente apărute de-a lungul acestei cercetări.

Studiul intitulat: *Foamea, reflectare critică a sistemului alimentar mondial* (J. Estévez și B. Portillo), sintetizează tendințele și perspectivele actuale ale situației alimentare mondiale.

Cel de-al doilea studiu: *Alimentele și politica internațională* (M. García) analizează principalele aspecte ale actualei puteri alimentare a SUA și efectele acesteia asupra economiei statelor subdezvoltate.

Studiul *Economia păstoriească mondială: hegemonia SUA și noi tendințe*, N. Reig analizează rolul determinant al SUA pe piața mondială a cărnii și subordonarea crescândă a sectorului creșterii animalelor din statele în curs de dezvoltare, față de „modelul impus de SUA”.

Agricultura URSS și a țărilor din Europa de răsărit semnat de R. Salazar ne oferă o panoramă generală a producției și comerțului agro-zootehnic al acestor state, precum și o scurtă prezentare a sistemului agricol din fiecare țară studiată. Studiul face o amplă analiză asupra noii orientări a acestor economii spre stimularea producției zootehnice, precum și acțiunile ce conduc spre o mai mare interdependență în cadrul CAER.

Aspecte ale cooperării reciproce a statelor în curs de dezvoltare sunt prezentate în studiul *Experiența asociațiilor de producători-exportatori: alimente și băuturi* de G. Martiner. Autorul scoate în evidență rolul asociațiilor în apărarea intereselor acelor state ce și-au dedicat importante suprafețe cultivării produselor tropicale ce se consumă în țările industrializate.

Ultimul studiu din revistă, *Întreprinderile transnaționale și agricultura în America Latină* (G. Arroyo, S. Gomes de Almeida, J. M. von der Weid) sintetizează rezultatele Proiectelor CENTRAL/CEESTEM asupra transnaționalelor și pătrunderea lor în agricultură, analizând consecințele ce decurg din aceasta asupra alimentației țărilor latino-americane, precum și procesul transformării economiei agricole în economie de tip agro-industrial, și tendința spre concentrarea masivă de capital.

Revista se încheie cu o amplă anexă statistică care ilustrează situația alimentară mondială, precum și prezentarea unei serii de lucrări recente asupra problematicei alimentare internaționale.

Monica Grigorescu

„Academia Ștefan Gheorghiu”

„Revista argentina de relaciones internacionales” nr. 13/1979 (Argentina)

Publicație latino-americană binecunoscută pentru abordarea serioasă a tematicii relațiilor internaționale „Revista argentiniană de relații internaționale” este periodicul cuatrimestrial al Centrului de studii internaționale argentinian (CEINAR).

Numărul 13 din 1979 este dedicat politicii interne și internaționale a Americii Latine, însumând trei studii, note, documente diplomatice, recenzii, revista revistelor și o prezentare a publicațiilor primite de Centru.

Primul studiu, amplu ca întindere, este intitulat *Sistemul politic latino-american* (L. Dallanegra Pedreza și M. C. Menendez), analizează caracteristicile acestui sistem, criteriile schimbărilor ce intervin în el, construindu-se un model metodologic care pornind de la variabilele politicii interne, contribuie la studiul comportamental al regimurilor din zonă, studiul constituind o realizare teoretică remarcabilă.

Semnalăm studiul dedicat *relațiilor Americii Latine cu CEE începând din 1970* (G. Figari), precum și cel privind *Rezervele și declarațiile din protocoalele adiționale ale Tratatului de la Tratatolco* (de denuclearizare a Americii Latine) (H. Gros Espiell).

Menționăm în încheiere că printre membrii corespondenți ai CEINAR se numără personalități ale lumii științifice politologice cum ar fi Hans Morgenthau (SUA), Helio Jaguaribe de Mattos (Brazilia) etc.

M.G.

„Revue française de science politique” vol. 30, numéro 6, décembre 1980 — Jean Leca, Bruno Jobert — *Dispariția statului. În legătură cu lucrarea „Actorul și sistemul” de Michel Crozier și Ehrard Friedberg*; Jean-Yves Caro — *Sociologia lui Pierre Bourdieu: elemente pentru o teorie a timpului politic*; Frédéric Bon, Yves Schemel — *Raționalizarea conduitei imorale: a înțelege statutul politicii la Pierre Bourdieu*; Pierre Favre — *Necesar dar nu și suficient: sociologia „efectelor perverse” a lui Raymond Boudon*; Etienne Cricqui — *Sociologia clasei conducătoare în U.R.S.S.*

„Revue française de science politique” vol. 31, numéro 2, avril, 1981 — Bertrand Badie — *Control cultural și geneza statului*; Aline Coutrot — *Crearea Comisariatului pentru energie atomică*; Monique Dagnaud, Dominique Mehl — *Profilul noii stângi*; Daniel Boy — *Votul ecologist în 1978*; Alexandre Nicolon — *Opoziții locale la proiectele de echipament*.

„Revue Tiers-Monde”, nr. 84/1980 — Venezuela: *abundență și penurie* — Milton Santos — *Societăți și spații transnaționalizate în Venezuela de astăzi*; Olivier Delahaye — *Formarea proprietății rurale și raporturi financiare în Venezuela: cazul Portuguesa*; Julio Mora și Alcide Gomez — *Migrația columbiană spre*

sectorul agrar venezuelian: un context binacional; Sonla Barrios — Inegalitățile regionale în Venezuela; D. F. Maza Zavala — Venezuela: coexistența opulenței și a sărăciei. Acumularea dificilă a excedentului petrolifer; Jose A. Silva Michelena — Situația socio-economică a Venezuelei; Moises Ikonkoff — Teorii și realități; **Dezvoltare rurală** — Michel Labonne — Dezvoltare rurală și piedici birocratice în țările sărace; Marc Dufumier — Primele transformări socialiste ale agriculturii în Republica Democrată Populăară Laos; **Femeile și dezvoltarea** — Edith și Hellmuth Bergmann, Jean Jacques Schul — Listă de probleme asupra rolului femeilor în proiectele de dezvoltare agricolă; Yvonne Mignot-Lefebvre — Femei și dezvoltare; idei și strategii ale organizațiilor internaționale; Nick Nelson — Importanța apei pentru femeile africane dintr-un cartier marginal; cazul Văii Mathare, suburbie din Nairobi (Kenya); Mariso Figueiredo — Rolul socio-economic al femeilor, capi de familie, în Arembepe un sat de pescari de pe coasta de nord a statului Bahia (Brazilia); Angela Cunha Neves — Femei și dezvoltare în Brazilia; **Bibliografie sumară asupra femeii și dezvoltării**, întocmită de Yvonne Mignot-Lefebvre cu colaborarea lui Vicki Barres și Angela Neves.

„Revue Tiers-Monde”, nr. 85/1981 — Kostas Vergopoulos — Agricultura periferică în cadrul Noului ordin internațional. Reflecții asupra problemei sistemelor alimentare naționale; Jacques Lombard — Un alt „sfârșit al țărilor”: al celor din Africa; Zeckl Ergas — Politici economice pragmatice în Africa de Est. Micșorarea domeniului ideologic în Kenia și în Tanzania; Jean Masini — Tranziție și amestec; Joseph Casas — Educație și dezvoltare în Cuba; Jacques Brasseur — Dezvoltarea exporturilor industriale ale Braziliei; René Otayek — Solidaritate arabo-islamică sau strategie a puterii; **Metodologie** — Yves Breton și Selmir Govedarica — Contribuții la modelarea relațiilor între starea de sănătate și dezvoltarea socio-economică; Claude Courtols — Rata de creștere demografică și dezvoltarea economică în Africa; **Cronica internațională**.

„International Journal”, vol. XXXV, nr. 4, 1980 (Canada) — Perspective ale Africii —

Cranford Pratt — De la Pearson la Brandt: dezvoltarea percepțiilor privind dezvoltarea internațională; Sam C. Nolutshungu — Schimbare și reformă în Africa de sud; Douglas G. Anglin, Zimbabwe: retrospectivă și perspectivă; Bonnie Campbell, Raport asupra alegerilor din februarie 1980 în Zimbabwe; Rhoda Howard, Dilema drepturilor umane în Africa subsahariană; Oye Ogunbadejo, Politica externă a Nigeriei sub regimul militar dintre 1966-1979; Willard R. Johnson — Africani și arabi: colaborare cu cooperare, schimbare fără competiție; Linda Freeman — Canada și Africa în deceniul 7; Timothy M. Shaw, De la dependență la suport propriu: Perspective ale Africii pentru următorii douăzeci de ani.

„L'homme et la société” (Revue Internationale de recherche et de synthèses sociologiques), numéro quadruple, janvier-décembre 1980 — Samir Amin — Eliberarea națională și tranziția socialistă; Claude Faure — Integrarea agriculturii în societatea industrială; Luiz C. Bresser Pereira, Note introductive la modul de producție tehnobirocratic; René Gallissot — Către o răsturnare a perspectivelor în abordarea producției și societăților precapitaliste; Catherine Coquery-Vidrovitch — Analiza istorică și conceptul de mod de producție în societățile precapitaliste; René Gallissot, Reînnoirea în istorie; Serge Jonas — Dialectica modurilor de producție; J. Lombard — Modele sociale și comportamente de consum. Câteva reflecții pentru un studiu socio-economic; Michel Adam — Contracultura coca-cola. Mirajul obiectelor și dependența consumatorului în a treia lume; Jean-Marc Fontaine — Comercializarea surplusului și eliberarea forței de muncă. Câteva ipoteze în legătură cu două dezbateri; S. D'haene — Încercare de analiză a funcționării modelelor de consum în țările subdezvoltate; Pierre Boisseau — „Consumul” de investiții; analiză sociologică a investițiilor făcute de cultivatorii agricoli francezi; Michel Giraud — Rase, clase și colonialism în Martinica; Leon Poliakov — Cauzabilitate, demonologie și rasism. Reînnoirea la Lévy-Bruhl?; Andrew Feenberg — Noua dreaptă americană; încercare de analiză socioculturală; Andre Regnier — O ideologie a haosului: noua dreaptă; Alain Guillermin — Ideologia franceză; Notă critică — Bernard Lefort — O sociopsihologie a dependenței.

Sortin M. Rădulescu